

Менеджмент

УДК: 338.43:330.322

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16747857>

Сучасні підходи до стимулювання розвитку галузі тваринництва та її переробки

Глушков Олег Анатолійович

кандидат технічних наук, доцент,

директор Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу

Одеського національного технологічного університету»,

вулиця Канатна, 112, Одеса, Одеська область, 65039, Україна,

<https://orcid.org/0009-0006-5954-5541>

Прийнято: 03.06.2025 | Опубліковано: 17.06.2025

***Анотація.** Статтю присвячено вивченню аспектів стимулювання розвитку галузі тваринництва та її переробки в контексті формування ефективних ланцюгів створення доданої вартості в аграрному секторі України. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку дієвих рішень для комплексного оновлення галузі, створення конкурентоспроможної продукції з високим рівнем доданої вартості та забезпечення продовольчого суверенітету України в умовах постійних загроз і нестабільності. Метою статті є обґрунтування підходів до стимулювання розвитку галузі тваринництва та її переробки шляхом формування ефективної системи економічних, інституційних, інноваційних, екологічних і регуляторних механізмів, які*

сприятимуть створенню сталих ланцюгів доданої вартості та інтеграції українського агросектору у глобальні ринки.

В дослідженні представлено теоретико-методологічні засади стимулювання розвитку галузі тваринництва та її переробки та систематизовано його основні форми – фінансові, інституційні, освітньо-інформаційні, регуляторні та маркетингові. В дослідженні обґрунтовано, що в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та потреби відновлення сільського господарства саме ефективна система стимулювання тваринництва дозволяє не лише збільшити обсяги виробництва, а й забезпечити сталий розвиток переробної інфраструктури, зайнятість сільського населення та конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках. Проаналізовано приклади міжнародного досвіду формування ефективних ланцюгів створення доданої вартості з акцентом на екологічну мотивацію, цифровізацію, кооперацію та державно-приватне партнерство, які можуть бути адаптовані до українських реалій. Виявлено, що ключовими бар'єрами для стимулювання розвитку ланцюгів створення доданої вартості у тваринництві залишаються фрагментарність державної політики, недосконалість інституційного середовища та нерозвинена інфраструктура. Дослідження системи стимулювання тваринницької галузі дозволило виявити необхідність переходу від точкових заходів підтримки до комплексної політики з довгостроковими пріоритетами, орієнтованої на стале зростання, екологічну відповідальність та економічну інклюзію. Визначено, що реалізація потенціалу тваринництва як джерела доданої вартості потребує активного залучення приватного сектору, міжнародних донорів, аграрної науки та місцевих громад.

Ключові слова: *тваринництво, переробка, стимулювання розвитку, аграрний сектор, ланцюги створення доданої вартості, сталий розвиток.*

Modern approaches to stimulate the development of the livestock sector and its processing

Glushkov Oleg

PhD in Technical Sciences, Associate Professor
Professional College of Oil and Gas Technologies, Engineering and
Service Infrastructure of Odesa National University of Technology",
112 Kanatna Street, Odesa, Odesa Oblast, 65039, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0006-5954-5541>

Abstract. *The article explores the aspects of stimulating the development of the livestock sector and its processing in the context of forming effective value-added chains in Ukraine's agricultural sector. The relevance of the study is driven by the need to find practical solutions for the comprehensive modernization of the industry, the production of competitive goods with high added value, and ensuring Ukraine's food sovereignty amid persistent threats and instability. The purpose of the article is to justify approaches to stimulating the development of the livestock sector and its processing by forming an effective system of economic, institutional, innovative, ecological, and regulatory mechanisms that will contribute to the creation of sustainable value-added chains and the integration of Ukraine's agrarian sector into global markets.*

The research presents the theoretical and methodological foundations of stimulating the development of the livestock industry and its processing, and systematizes its primary forms – financial, institutional, educational-informational, regulatory, and marketing. The study substantiates that under martial law, economic instability, and the urgent need for agricultural recovery, an effective stimulation system for the livestock sector not only increases production volumes but also ensures sustainable development of processing infrastructure, rural employment, and the competitiveness of products on foreign markets. Examples of international experience

in forming effective value-added chains are analyzed, with a focus on ecological motivation, digitalization, cooperation, and public-private partnerships, which can be adapted to the Ukrainian context. It is revealed that the key barriers to stimulating value-added chain development in livestock remain fragmented state policy, institutional shortcomings, and underdeveloped infrastructure. The study of the livestock sector's stimulation system allowed the identification of the need to shift from fragmented support measures to a comprehensive policy with long-term priorities, aimed at sustainable growth, environmental responsibility, and economic inclusion. It is determined that realizing the livestock sector's potential as a source of added value requires the active involvement of the private sector, international donors, agricultural science, and local communities.

Keywords: *livestock, processing, development stimulation, agricultural sector, value-added chains, sustainable development.*

Постановка проблеми. В умовах глибоких структурних змін в агропродовольчому секторі України, викликаних глобальними ринковими трансформаціями, кліматичними ризиками та військовими діями, особливої актуальності набуває питання забезпечення сталого розвитку галузі тваринництва та її переробки. Тваринництво, як одна з базових складових сільського господарства, відіграє визначну роль в забезпеченні продовольчої безпеки, зайнятості у сільській місцевості, формуванні внутрішнього валового продукту та експортного потенціалу. Водночас, галузь стикається з низкою проблем: високою зношеністю основних засобів, недостатнім рівнем технологічного переоснащення, обмеженим доступом до фінансових ресурсів, низькою інвестиційною привабливістю переробного сегменту та нестачею ефективної державної підтримки.

Формування та розвиток ланцюгів доданої вартості у тваринництві потребує цілеспрямованої політики стимулювання, що поєднує інструменти інвестиційного, інституційного, податкового та інноваційного впливу. Однак

сучасні підходи до стимулювання розвитку галузі залишаються фрагментарними, нерідко зосередженими лише на первинному виробництві, без належної уваги до інфраструктурного, логістичного та переробного компонентів. За таких умов особливої актуальності набуває обґрунтування нових механізмів активізації інвестиційної діяльності, формування ефективних партнерств між державою, бізнесом і міжнародними донорами, а також впровадження інноваційних технологій управління виробничими процесами у тваринництві та переробці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі висвітлено широкий спектр підходів до стимулювання розвитку галузі тваринництва, зокрема розкрито аспекти формування ланцюгів доданої вартості, інвестиційної підтримки та інноваційного оновлення. Вчена Богославська А. [1] розкрила можливості підвищення доданої вартості на сільських територіях через розвиток несільськогосподарських видів діяльності, акцентуючи на ролі тваринництва та його переробки у забезпеченні зайнятості та формуванні нових економічних ніш. Абдула О. [2] проаналізував генезу концепції ланцюгів створення вартості в контексті міжнародної конкурентоспроможності, що створює методологічне підґрунтя для розвитку переробних сегментів у тваринництві. Подібну тезу представлено в публікації Діліп К. та Раджев П. [3], які розкрили концептуальні засади доданої вартості та її ролі в інтеграції підприємств у глобальні ринки.

У контексті фінансової підтримки аграрного сектору вчені Сахно А., Поліщук Н., Салькова І. та Кучер А. [4] довели вплив кредитно-інвестиційних ресурсів на продуктивність аграрного сектору, що підтверджує важливість фінансового стимулювання для розвитку тваринництва. Серед авторів, що висвітлюють безпосередньо стан і проблематику галузі тваринництва, варто виділити Бариловича О., який наголошує на критичному становищі галузі та потребі її відродження через цільову політику підтримки [5]. Питання інновацій та інвестицій у виробництво тваринницької продукції детально розглянуто в

роботах Волощук К. Б. та Лісевич Н. А. [6], які визначили необхідність модернізації технологій та створення нових бізнес-моделей для агропідприємств, та у публікації Заходим М. [7], де запропоновано інноваційно-інвестиційний механізм підтримки ринку тваринницької продукції, зокрема через державну участь і стратегічне планування.

Незважаючи на чисельні дослідження питання розробки сучасних підходів до стимулювання розвитку галузі тваринництва та її переробки вимагає подальших ґрунтовних наукових пошуків, що і обумовило постановку завдання та визначення мети статті.

Метою статті є обґрунтування підходів до стимулювання розвитку галузі тваринництва та її переробки шляхом формування ефективної системи економічних, інституційних, інноваційних, екологічних і регуляторних механізмів, які сприятимуть створенню сталих ланцюгів доданої вартості та інтеграції українського агросектору у глобальні ринки.

Виклад основних результатів дослідження. В умовах воєнного стану, економічної нестабільності та потреби у швидкому відновленні аграрного сектору України особливого значення набуває ефективне використання ресурсного потенціалу сільського господарства. Тваринництво як важлива складова аграрної галузі залишається не лише джерелом продовольчої безпеки, а й перспективною сферою для нарощування доданої вартості через розвиток переробних ланок. Створення та вдосконалення ланцюгів доданої вартості у тваринництві дозволяє не лише підвищити прибутковість виробництва, а й забезпечити робочі місця, стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу, підвищити якість продукції та її конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Крім того, інтеграція фермерів у сучасні ЛДВ сприяє зменшенню залежності від сировинної моделі експорту та формує передумови для технологічної модернізації аграрного сектору [1 -3].

В контексті євроінтеграційного курсу України стимулювання розвитку ланцюгів доданої вартості відповідає сучасним тенденціям агропродовольчих

систем ЄС, де важливою є не лише кількість, а й якість, екологічність та інноваційність продукції, що особливо важливо задля відновлення та адаптації українського агробізнесу до післявоєнних умов і глобальних викликів — від змін клімату до продовольчих криз. Тому дослідження механізмів та інструментів стимулювання розвитку ЛДВ у тваринництві й переробці є своєчасним і стратегічно важливим для побудови сталого розвитку аграрного сектору в Україні.

Дослідженнями [4-7] встановлено, що стимулювання розвитку галузі є важливим інструментом державного регулювання економіки, який передбачає цілеспрямований вплив на суб'єкти господарювання з метою підвищення ефективності їх діяльності, модернізації виробництва, інноваційного оновлення та забезпечення сталого зростання. У широкому розумінні, стимулювання охоплює як прямі (фінансові, інституційні, адміністративні), так і непрямі (податкові, правові, інформаційні) механізми, спрямовані на створення сприятливих умов для функціонування і розвитку певної галузі. Сутність стимулювання полягає у формуванні зацікавленості виробників у досягненні суспільно значущих результатів через систему заохочень, пільг та переваг. Таке стимулювання може здійснюватися як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні та має бути адаптованим до специфіки конкретної галузі.

Агропромисловий комплекс, як інтегрована система, що об'єднує сільське господарство, переробну промисловість і галузі, які забезпечують їх ресурсами, має ряд особливостей, що зумовлюють необхідність специфічного підходу до його стимулювання. До таких особливостей належать сезонність виробництва, висока залежність від природно-кліматичних умов, тривалі виробничі цикли, значна капіталомісткість та низька інвестиційна привабливість через високі ризики. У зв'язку з цим, система стимулювання в АПК передбачає застосування спеціалізованих механізмів, серед яких можна виокремити: фінансове стимулювання, зокрема надання державних субсидій і дотацій на вирощування окремих видів сільськогосподарської продукції, підтримку тваринництва,

розвиток органічного виробництва та збереження родючості ґрунтів; кредитно-фінансові важелі, зокрема пільгове кредитування аграріїв, державні гарантії за позиками, підтримка сільськогосподарських кооперативів; податкове стимулювання, включаючи застосування спеціального режиму оподаткування, податкові канікули або знижені ставки податків для малих агропідприємств; інфраструктурна підтримка, яка полягає у розвитку сільських територій, транспортної і логістичної інфраструктури, забезпеченні доступу до сучасних технологій і ринків збуту; інституційні та інформаційні заходи, серед яких важливу роль відіграє консультативна підтримка, аграрна освіта, доступ до науково-дослідних розробок. Таким чином, ефективна система стимулювання розвитку АПК повинна бути комплексною, гнучкою та орієнтованою на довгострокову перспективу. Вона має сприяти не лише зростанню обсягів виробництва, а й формуванню високотехнологічного, екологічно сталого і конкурентоспроможного аграрного сектору.

Стимулювання у сфері тваринництва та переробки — це система заходів державного, приватного чи громадського впливу, спрямованих на активізацію розвитку підприємств, покращення технологій, розширення ринку збуту, модернізацію інфраструктури та інтеграцію виробників у ціннісні ланцюги. Його ключова мета — забезпечити зростання доданої вартості на кожному етапі виробничого процесу: від вирощування тварин до кінцевої переробки і реалізації продукції. Стимулювання розвитку тваринництва як ключової підгалузі агропромислового комплексу охоплює не лише суто фінансові важелі, а й широку палітру інституційних, інформаційно-освітніх, регуляторних та маркетингових заходів (рис. 1). Такий мультиаспектний підхід дозволяє формувати повноцінні й ефективні ланцюги створення доданої вартості, інтегровані в загальнонаціональний і міжнародний економічний простір.

Зокрема, фінансові стимули є базовим елементом системи, і включають пряме субсидування виробників, податкові пільги, пільгове кредитування, державні гарантії для інвесторів, а також компенсаційні механізми для

модернізації виробничих потужностей (наприклад, при закупівлі обладнання для молокопереробки або впровадженні автоматизованих доїльних систем). Такі заходи підвищують інвестиційну привабливість галузі та дозволяють забезпечити її технологічне оновлення.

Рис. 1. Форми стимулювання у тваринництві та його переробці

Джерело: авторська розробка

Важливою складовою виступає інституційна підтримка, що передбачає формування ефективної інфраструктури аграрного ринку. До таких форм належать стимулювання створення сільськогосподарських кооперативів, дорадчих служб, платформ для впровадження інновацій, а також розвиток агропромислових кластерів, які поєднують виробників, переробників, науково-дослідні установи та логістичні структури.

Освітньо-інформаційне стимулювання передбачає активізацію потенціалу знань сільського населення і підприємців через організацію тренінгів, професійних обмінів, доступ до сучасних практик у галузі тваринництва та переробки її продукції. Важливу роль відіграє популяризація ефективних бізнес-моделей, адаптованих до локальних умов, а також розширення уявлень про експортний потенціал вітчизняної тваринницької продукції.

В контексті євроінтеграції значущими є заходи регуляторного стимулювання, що включають впровадження системи якості та безпечності продукції відповідно до вимог ЄС, спрощення процедур сертифікації, розвиток нормативної бази для підтримки екологічного й органічного виробництва. В такому ключі заходи регуляторного стимулювання сприяють виходу українських товарів на нові ринки та посиленню конкурентних позицій.

Маркетингове стимулювання доповнює попередні напрями і включає розробку та просування брендів локального виробництва, участь у національних і міжнародних виставках, організацію торгових місій, сприяння формуванню позитивного іміджу вітчизняної тваринницької продукції, що дозволяє забезпечити зростання попиту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Узагальнюючи, варто зазначити, що стимулювання тваринництва — це не лише питання бюджетного фінансування, а системний механізм багаторівневого впливу, що охоплює економічні, правові, освітні та маркетингові компоненти, його результативність значною мірою визначається рівнем взаємодії між державою, приватним сектором, науковими установами та фермерами. Саме така взаємодія забезпечує сталість розвитку галузі, підвищення її продуктивності й експортного потенціалу.

Аналіз міжнародного досвіду стимулювання розвитку тваринництва свідчить про наявність комплексного, інтегрованого підходу до формування ефективної політики підтримки галузі. Найуспішніші моделі базуються на взаємодії економічних, екологічних, інституційних та інноваційних чинників, що дозволяє формувати конкурентоспроможні й стійкі ланцюги доданої

вартості. Сучасні підходи до стимулювання розвитку тваринництва у світовій практиці засвідчують поступовий перехід від класичних фінансових субсидій до комплексних механізмів регуляторного, екологічного, інституційного та інноваційного характеру. У центрі таких моделей — ідея сталого агровиробництва, що інтегрує економічну ефективність, екологічну відповідальність і соціальну включеність. Нижче розглянуто ключові міжнародні приклади таких стратегій.

Екологічне оподаткування як стимул до модернізації (Данія). Із 2030 року Данія запроваджує перший у світі «метановий податок» на викиди від великої рогатої худоби та інших жуйних тварин [11]. Розмір податку сягне 300 данських крон за тону викидів CO₂-еквіваленту до 2035 року. Зібрані кошти будуть спрямовані до спеціального фонду екологічної трансформації агросектору. Такий підхід поєднує обмежувальні фіскальні механізми з цільовим реінвестуванням у стале виробництво, що стимулює тваринників оновлювати технології та знижувати вплив на клімат.

Глобальні ініціативи: премії за регенеративне тваринництво. В умовах зростаючого попиту на продукцію з підтвердженням екологічним профілем провідні корпорації (зокрема в США, Канаді, ЄС) запроваджують програми винагород для фермерів, які практикують регенеративне сільське господарство. Такі програми передбачають довгострокове контрагування та надбавки до ціни за дотримання сталих технологій, що створює ринкову модель стимулювання, в якій екологічна поведінка монетизується, формуючи нову економіку агровиробництва [12].

Інституційна підтримка через міжнародні фінансові інструменти (Казахстан). [World Bank Kazakhstan Sustainable Livestock Project Overview \(pdf\)](#). В рамках співпраці зі Світовим банком Казахстан реалізує Програму сталого розвитку тваринництва (2021–2025 pp.), яка має на меті поліпшення ветеринарної інфраструктури, інтеграцію дрібних виробників у ланцюги експорту та зменшення викидів парникових газів. Особливістю програми є

поєднання кредитного фінансування з вимогами щодо кліматично нейтральних технологій, що підвищує ефективність використання ресурсів та конкурентоспроможність агросектору [13].

Сертифікація низьковуглецевого м'яса як результат державно-приватного партнерства. (Бразилія). Партнерство між державною науковою установою Embrapa та м'ясопереробною компанією Marfrig у рамках програми "Low-Carbon Beef" дозволило створити сертифікат для м'яса, виробленого з дотриманням вуглецево-нейтральних технологій. Виробники, що відповідають стандартам, отримують преміальну ціну на внутрішньому й зовнішньому ринку. Такий підхід стимулює інноваційну модернізацію тваринництва на всіх рівнях — від генетики до логістики [14].

Кооперативні аграрні платформи Dairy Science Park. (Пакистан). Модель, розроблена на північному заході Пакистану, інтегрує дрібних виробників, молодих підприємців та університетську спільноту в єдину систему з фокусом на локальну переробку, сертифікацію, ветеринарний супровід і навчання, що створює можливості інклюзивного зростання через побудову горизонтальних зв'язків між фермерами та сервісними структурами [15].

Цифрові інструменти контролю якості та вуглецевої нейтральності (Австралія). Австралія розвинула цифрові системи простежуваності продукції (National Vendor Declarations, Livestock Production Assurance), що забезпечують повну прозорість ланцюга постачання. Паралельно реалізується національна стратегія CN30, що ставить мету досягнення вуглецевої нейтральності в тваринництві до 2030 року, що підвищує вартість бренду країни та відкриває нові експортні можливості на ринках з високими стандартами [16, 17].

Розвиток коротких ланцюгів постачання на основі етичного споживання (Японія). Короткі продовольчі ланцюги, побудовані на прямому зв'язку між фермером і кінцевим споживачем, відіграють зростаючу роль у японському агросекторі. Вони передбачають просування локального бренду, екологічної

етики та прозорості виробництва, що особливо важливо для споживачів з високим рівнем обізнаності [18].

Тож, найуспішніші зарубіжні моделі стимулювання розвитку тваринництва демонструють високий ступінь комплексності, поєднуючи фінансові, технологічні, етичні та регуляторні інструменти. Їх значення полягає в тому, що вони створюють довготривалі умови для стійкого економічного зростання, екологічної відповідальності та соціального партнерства в аграрній сфері. Таким чином, найефективніші практики стимулювання тваринництва та його переробки базуються на екологічній мотивації, що поєднує обмеження і стимули; державно-приватному партнерстві, де держава забезпечує рамкові умови і фінансову підтримку, а бізнес - реалізацію інновацій; цифровізації управління якістю і простежуваності продукції; підтримці кооперативних і регіональних ініціатив; орієнтації на споживача через прозорі ланцюги постачання та формування брендів. Такий досвід може бути адаптований в українських реаліях з урахуванням специфіки національного аграрного ринку, а застосування подібних практик в українських реаліях потребує адаптації до національного контексту, розвитку цифрової та логістичної інфраструктури та поглиблення співпраці між наукою, державою і бізнесом. Саме така синергія здатна забезпечити довгострокову ефективність агропродовольчого сектору та його експортного потенціалу.

Висновки. Стимулювання розвитку галузі тваринництва та її переробки забезпечує стаке зростання аграрного сектору України в умовах поствоєнної трансформації та інтеграції в європейський економічний простір. Ефективне стимулювання потребує поєднання фінансових інструментів (субсидії, пільгове кредитування, інвестиційні гарантії), інституційної підтримки (розвиток кооперації, дорадчих служб, кластерів), регуляторного супроводу (адаптація стандартів якості, сертифікація продукції, податкові пільги), освітньо-інформаційного забезпечення (тренінги, консультації, трансфер інновацій) та маркетингових заходів (брендинг, просування на ринках, участь у виставках).

Аналізу міжнародного досвіду показав, що найуспішніші моделі стимулювання базуються на системній взаємодії держави, приватного сектору, науково-освітніх установ і фермерських господарств. Вони орієнтовані на довгострокову результативність, сталий розвиток, екологічну відповідальність та цифрову прозорість виробництва. Ці моделі демонструють поступовий перехід від класичних форм субсидування до комплексних екологічно й інституційно обґрунтованих стратегій, що забезпечують формування стійких і високотехнологічних ланцюгів створення доданої вартості. Для України це означає необхідність створення інтегрованої системи стимулювання, що враховуватиме національні особливості аграрного виробництва, рівень розвитку інфраструктури, кліматичні й соціальні чинники. Така система повинна бути адаптивною, прозорою, орієнтованою на досягнення високої ефективності переробки тваринницької продукції, підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу, створення нових робочих місць у сільській місцевості та формування стійких експортних ланцюгів. Впровадження запропонованих механізмів стимулювання є стратегічним кроком до модернізації тваринництва, посилення його ролі в економіці країни та зміцнення продовольчого суверенітету України.

Список використаних джерел

1. Богославська, А. Можливості для збільшення доданої вартості та зайнятості в несільськогосподарських секторах сільських територій. *Економіка та суспільство*, 2022. Вип. 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-2>
2. Абдула О. Ю. Генеза й еволюція концепції ланцюгів створення вартості у контексті формування міжнародної конкурентоспроможності підприємств. *Actual problems of economics*. 2024. № 6 (276). DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-276-60-71>

3. Dilip K., Rajeev P.V. Value Chain: A Conceptual Framework. *International Journal of Engineering and Management Sciences*. 2016. Vol. 7 (1), pp. 74-77.
4. Sakhno A., Polishchuk N., Salkova I., Kucher A. Impact of Credit and Investment Resources on the Productivity of Agricultural Sector. *European Journal of Sustainable Development*. 2019. № 8(2). P. 335-345. DOI: 10.14207/ejsd.2019.v8n2p335.
5. Барілович О.М. Тваринництво: стан галузі та перспективи відродження. *Вісник ПДАУ*. 2018. Вип 6 (1). С. 18-22. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/18.pdf>
6. Волощук К.Б., Лісевич Н.А. Особливості інноваційно-інвестиційного розвитку виробництва продукції тваринництва агропромисловими підприємствами. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2019. № 3-4 (79). С. 12-17.
7. Заходим М. Інноваційно-інвестиційний механізм забезпечення розвитку ринку продукції тваринництва. *Grail of Science*. 2023. P. 34-42. DOI: 10.36074/grail-of-science.17.03.2023.002.
8. Kalinichenko Z. Formation of a systematic method of cost evaluation of the economic activity of countries DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-307-1-3>
9. Рудь В.В. Формування доданої вартості в умовах вертикальної інтеграції підприємств м'ясопереробної галузі: Дисертація на здобуття наукового ступеня канд..екон. наук. Житомир. 2015. 220 с.15.
10. Крилова А.О. Валова додана вартість як індикатор порівняння фінансових систем. *Вісник НБУ*. 2017. № 12.
11. Niranjana A. Belching livestock to incur green levy in Denmark from 2030. *Guardian*, 2024. URL: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jun/26/flatulent-livestock-to-incur-green-levy-in-denmark-from-2035>

12. Early C. Rewarding farmers for regenerative agriculture is ‘critical for decarbonising the food sector’. Reuters. 2024.
URL: <https://www.reuters.com/sustainability/land-use-biodiversity/rewarding-farmers-regenerative-agriculture-is-critical-decarbonising-food-sector-2024-06-10/>
13. World Bank Kazakhstan Sustainable Livestock Project Overview. World bank. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/373041622782651083/pdf/Kazakhstan-Sustainable-Livestock-Development-Program.pdf>
14. Embrapa. URL: <http://embrapa.br/prosa-rural/sul-2023>
15. Dairy Science Park – Innovation for Livelihood and Food Security.
URL: <https://dairysciencepark.org/>
16. Integrity Systems. URL: <https://www.integritysystems.com.au/>
17. Sustainability from paddock to plate. Annual Report 2023–24. MLA.
URL: <https://annualreport.mla.com.au/>
18. Cooper V., Fairbrother P., Elliott G., Walker M., Ch'ng H. Y. Shared responsibility and community engagement: Community narratives of bushfire risk information in Victoria, Australia, Journal of Rural Studies, 2020. Vol. 80, P. 259-272.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.09.015>